

BOLDOG, ZÖLD ÉS FENNTARTHATÓ ORSZÁG: COSTA RICA ESETTANULMÁNYA

PAPP-VÁRY ÁRPÁD FERENC – LUKÁCS RITA

Happy, green and sustainable country: the case study of Costa Rica

According to the Happy Planet Index, Costa Rica is the happiest country in the world - and has been ranked number one on several occasions. The happiness measure used in the index is unique in that it takes into account not only life expectancy or life satisfaction but also the ecological footprint. The small Central American country has done a lot in the latter area, with outstanding successes in the fields of environmental protection and nature conservation, afforestation, energy management, and water and land management. The country relies 99% on renewable energy sources and has, among other things, targets to replace public transport with electric vehicles and to become completely carbon neutral by 2050, i.e. to emit only as much carbon dioxide as can be offset by, for example, maintaining and expanding forests. Within tourism, they have also found a slice of the pie that is in line with the country's green ambitions: the country has become one of the world's top eco-tourism destinations.

1. BEVEZETÉS

A Happy Planet Index 2016-os felmérése szerint Costa Rica a világ legboldogabb országa – sőt, immár három alkalommal végzett az élen. Az indexben alkalmazott boldogság mérőszám a várható élethossz, az étellel való elégedettséget és ezek országon belüli egyenlőtlenségeit, valamint az ökológiai lábnyomot mérlegeli (Happy Planet Index 2016). A szubjektív jóllét mérésének több módszere is ismert (élményértékelő mintavételi eljárás, nap rekonstrukciós módszer, étellel való elégedettség skála), de akár egyetlen indikátorral is mérhető, amelyben a válaszadók egy 0-10 közötti skála értékei közül választhatják ki azt, amelyik legjobban kifejezi azt, hogy mennyire elégedettek jelenlegi életükkel (Hajdu 2015). Ezek közül a Happy Planet Index az utóbbi módszert alkalmazza, a Gallup World Poll adatgyűjtési folyamatait felhasználva (Happy Planet Index 2016).

Fontos kiemelni, hogy nem az adott országban élők egyéni boldogságának összege a Happy Planet Index (Boldog Bolygó Index), hanem a szubjektív jóllét, a várható élethossz, az országon belüli egyenlőtlenség és az ökológiai lábnyom hányadosa. Így a jó gazdasági és társadalmi körülmények önmagukban nem

legendőek ahhoz, hogy egy ország a lista élére kerüljön, ha ezt túl nagy környezeti terhelés árán érné el. Például az Egyesült Királyság más területeken nyújtott jó eredménye (a zöld-narancs-vörös színek közül a legjobb „zöld”) nem elegendő, mivel környezeti lábnyoma majdnem duplája Costa Ricáénak. Érdekes, hogy Magyarország és Costa Rica esetében hasonló a környezeti lábnyom és a jövedelmi egyenlőtlenségek mértéke, azonban hazánk a lista 69. helyét foglalja el az alacsonyabb várható élettartam és a negatívabb szubjektív, érzékelt jóllét miatt. (Happy Planet Index 2016).

Az index adatai és eredményei azt mutatják, hogy a boldogság forrása nem csupán a magas jövedelem és fogyasztási szint, hanem valami más. Ez magyarázhatja, hogy miért végzett Costa Rica a lista első helyén. A siker egyik kulcsa esetükben a családtagokból, barátokból és szomszédokból álló szoros közösségi háló, a másik pedig a kis környezeti lábnyom. Csak egy példa utóbbira: az áram 99 százaléka megújuló forrásokból származik. (Happy Planet Index 2016). De nézzük meg mindezt részletesebben!

2. COSTA RICA SAJÁTOSSÁGAI

Costa Rica a Csendes-óceán partján elhelyezkedő ország, északon Nicaraguával, míg délen Panamával határos. Mind területét, mind lakosságszámát tekintve kicsivel nagyobb, mint fél-Magyarország: 51 ezer négyzetkilométeren 5,2 millió ember él. Domborzata változatos, partvidéke homokos és sík, míg a belső területeken hegyvidéki táj található, mely több vulkánból áll. Az országot több folyó is keresztezi, melyek vízeséseket és tavakat táplálnak. Egy része az országnak tengerszint alatt fekszik, az ország két nagy folyója, a Tempisque és a General szállítja el az esővizet az óceánba. Az ország éghajlata trópusi, ahol az időjárás általában meleg és nedves. A hőmérséklet általában 21-27 Celsius-fok között mozog (Placeandsee 2023).

Costa Rica demokratikus ország, fejlődése azonban nem volt mindig zökkenőmentes, és voltak diktatórikus időszakok is, amelyek visszavetették az ország gazdasági és társadalmi fejlődését. Mára azonban a térség egyik legstabilabb és legfejlettebb gazdaságával rendelkezik. Ez a fejlettség sok tényezőnek köszönhető, de az egyik legfontosabb a hadsereg megszüntetése volt 1948-ban. Ennek köszönhetően felszabadultak források, amelyeket az oktatás, az egészségügy, vagy épp a nyugdíjrendszer finanszírozására fordítottak, emellett a környezetvédelemre és szabadidős tevékenységek megteremtésére is többet költöttek. Ez utóbbiak révén fellendült a turizmus, hiszen sokan szerették volna testközelből megtapasztalni a lenyűgöző természeti értékeket és megismerni a helyiek boldog életvitelének titkát (Gyuris 2023).

Costa Rica évente 3 millió turistát vonz, akik közül 2 millióan elsősorban a természeti szépségeiért látogatnak el az országba. A turizmus szektor több mint 8 százalékát adja az ország GDP-jének, és a lakosság 10 százaléka dolgozik ezen a

területen (Chikansplanet 2022). A turizmus egyben a további fejlesztések egyik alapja: az ide érkező turisták által befolyó bevételből az ország kórházakat és iskolákat épít a népszerű, de fejlődésre szoruló területeken. Az ország területének negyede védett terület, amelyet szintén a turizmusból származó bevételek segítségével sikerül megőrizni (Van Tassel – Daniel, 2006).

Costa Rica változatos és kiterjedt turisztikai lehetőségeket kínál azoknak, akik szeretik a természetet, beleértve az esőerdőket, vulkánokat, hegyek között elterülő folyókat, strandokat és nemzeti parkokat. Ha szállásról van szó, a kis romantikus butikszállodáktól a családi kézben lévő, látványos környezetben található ökoházakig mindenki megtalálja a helyét. Az ország turisztikai kínálata tökéletes ötvözete az autentikus élményeknek, legyen az természet gasztronómia, kaland, strandolás vagy kultúra. Egy nyerő kombináció, amely lehetővé teszi a világ minden tájáról érkező utazók számára, hogy újra kapcsolatba kerüljenek testükkel, elméjükkel és lelkükkel (News.itb.com 2023).

Costa Rica tehát az egyik legizgalmasabb turisztikai célpont, mivel számos nemzeti parkja, rezervátuma és természetvédelmi területe van, ahol a látogatók felfedezhetik az ország számos élőhelyét, mint például az esőerdőket, a vulkánokat, a tengerpartokat és a mangrove-erdőket (Tobias 2023). Ez azonban egyben fenyegetést is jelent, mivel éppen az odalátogatók jelentik a legnagyobb veszélyt a természeti értékek megővésére (Van Tassel – Daniel, 2006). Costa Rica ezért okosan cselekedett, amikor az ökoturizmusra kezdett fókuszálni. Az ökoturizmus ugyanis világszerte a legdinamikusabban növekvő szele a turizmusnak, és általában nem a – sok esetben viselkedni nem tudó – tömegturistákat vonzza (Braun et al. 2015).

De hogyan lehet egyszerre elősegíteni a gazdasági fejlődést, a turizmus növekedését és a környezet védelmét? Érdemes ennek kapcsán részletesebben is megismerni Costa Rica jó gyakorlatait.

3. KÖRNYEZETVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

Costa Rica híres a természeti szépségeiről és az ökológiai sokféleségéről. Az ország széleskörű turisztikai kínálattal várja a természet szerelmeseit: esőerdőkkel, vulkánokkal, hegyek közt megbújó folyókkal, strandokkal, vagy éppen 28 nemzeti parkkal. Bár az ország területe rendkívül kicsi – a Föld felszínének mindössze 0,03%-át teszi ki –, mégis közel fél millió fajjal a Föld biológiai sokféleségének leggazdagabb 20 országa közé tartozik (Ajanlatok.utazas.hu/costa-rica 2023). Az országban több mint 500 000 állat- és növényfaj található, amelyek közül sok védett (Briney 2023). A földi paradicsomnak is nevezett kis ország területén jelenleg az állatvilág fajainak 5 százaléka található meg: ebből is kiemelkedik a több, mint 850 madár- és 6000-nél is több lepkefaj. Ez elsősorban a kedvező természeti adottságoknak, azaz a trópusi klímának, a hegységeknek és a kis területen belül változatos hőmérsékletű területeknek köszönhető (Sanchez 2018).

Az ország hatalmas biodiverzitása korábban súlyos veszélynek volt kitéve a mezőgazdaság és az erdőirtás miatt, azonban az elmúlt évtizedekben az erdőtelepítési programok, a természetvédelmi területek létrehozása és a környezetvédelmi oktatási programok hozzájárultak a harmonikus együttéléshez az állatvilág és a helyi lakosok vagy éppen a turisták között (Sanchez 2018). Ugyan a trópusi esőerdők aránya a nyolcvanas évekre 20%-ra zsugorodott, de mára az ország 75%-át erdők borítják, és az erdők megóvása továbbra is kiemelten fontos a biodiverzitás megőrzése érdekében (Landy-Gyebnár 2019, Chikansplanet 2022).

Az 1996-ban bevezetett intézkedés, amelynek értelmében a Környezetvédelmi Minisztérium pénzbeli támogatást nyújt azon gazdák számára, akik fenntartható módon kezelik mezőgazdasági földterületeiket, szintén sikeresnek bizonyult (AZoTech 2015).

Costa Rica számos más módon is példamutató a fenntarthatóság terén. A kis ország korábban nehezen birkózott meg az orvvadászokkal és a tiltott vadászati tevékenységeket végzőkkel, így 2018-tól az első olyan latin-amerikai ország lett, ahol betiltották a sportvadászatot a turisták számára. Azok, akik illegális sportállatvadászatban vesznek részt Costa Ricában, akár 3000 dollár bírságot és 4 hónap börtönbüntetést is kaphatnak, ami jelentős lépés a vadon élő állatok védelmében (AzoCleantech 2015).

4. MEGÚJULÓ ENERGIA, TELJES KARBONSEMLEGESSÉG

Costa Rica elkötelezett a fenntartható energiatermelés mellett, és számos megújuló energiaforrásra támaszkodik, többek között a biomasszára, a napenergiára, a szélenergiára és a geotermikus energiára (Bigorda 2016).

Costa Rica célkitűzése az volt, hogy 2021-re elérje a teljes karbonsemlegességet az energiatermelés terén, ami még ennél is hamarabb, 2015-ben sikerült. Időben ébredtek rá arra, hogy a külföldi energiaszolgáltatóktól való függetlenedés és a zöld irányzatok folyamatos előtérbe helyezése lehet a kulcsa a tiszta levegőnek, az ökoturizmus fellendülésének és az alacsonyabb energiaáraknak (Landy-Gyebnár 2019).

Costa Rica lényegében csak megújuló energiára támaszkodik: 2020-ban villamosenergiájának 72 százalékát vízerőművek biztosították, amit a geotermikus erőművek (15%), szél erőművek (12%) és a napenergia és szerves hulladékokra épülő biomassza (0,5%) egészítettek ki (Zuniga 2020).

Utóbbi, a biomassza kapcsán érdemes elmondani, hogy az országban sok fa- és növényi hulladék keletkezik, amelyeket a biomassza erőművekben hasznosítanak energiatermelésre. Az ilyen típusú erőművek nem csak energiát termelnek, hanem csökkentik az erdőirtást és a környezetszennyezést is (Bigorda, 2016).

Costa Ricában magas a napsütéses órák száma, és a kormányzat sokféle ösztönzöt nyújt az otthoni napenergia-rendszerek telepítéséhez. Az ország számos területe kedvező szélviszonyokkal rendelkezik, így számos szélenergia-projektet is indítottak az országban. A szélenergia által termelt energia mennyisége

folyamatosan növekszik. De még ennél is fontosabb szerepet játszik a geotermikus energia Costa Rica energiatermelésében (Bigorda 2016).

A legfontosabb megújuló energiaforrás azonban kétségtelenül a vízenergia. Costa Ricában található a legnagyobb közép-amerikai vízerőmű, ami egy olyan folyószakaszon helyezkedik el, amely minimális hatást gyakorol a környezetre, és a folyók természetes állapotának megőrzésére törekszik. Az erőmű építése során fontos szempont volt az állatok élőhelyének megőrzése is, ezért ökológiai folyókat alakítottak ki számukra (Landy-Gyebnár 2019).

5. 2050-RE ZÉRÓ KIBOCSÁTÁS

A kis latin-amerikai országot gyakran dicsérik és sorolják a világ vezetői közé, amikor a környezetvédelmi kérdések kerülnek napirendre. 2019 februárjában bemutatták karbonmentesítési tervüket, amelynek célja, hogy 2050-ig 100%-ban zöld gazdaságot hozzanak létre a közlekedés, az energia, az építőipar, a mezőgazdaság és a földhasználat terén (AZoCleantech 2015). Az ország környezetvédelmi minisztere kijelentette, hogy ha a terv sikeres lesz, akkor 2035-ben ugyanakkora lesz a széndioxid-kibocsátás mértéke, mint 1940-ben volt, és 2050-re teljesen eltűnik, azaz Costa Rica széndioxid-semlegessé válik (The Guardian 2019).

Ugyanebben az évben, 2019-ben az ország megkapta a Föld Bajnoka díjat – az ENSZ legmagasabb környezetvédelmi kitüntetését – a természet védelmében játszott szerepéért és az éghajlatváltozás elleni küzdelem ambiciózus politikája melletti elkötelezettségéért (UNEP 2019).

Nem sokra rá Costa Rica lett az első latin-amerikai ország, amely kifizetésben részesült a Világbank Forest Carbon Partnership Facility-től (FCPF) az erdőirtásból és az erdőpusztulásból származó széndioxid-kibocsátás csökkentése érdekében (The World Bank 2022).

De egy másik szervezettől is támogatást kaptak: 2022-ben Costa Rica volt az első ország, amely részesült az IMF új rugalmassági és fenntarthatósági eszközből, amely támogatja az országok klímaváltozási reformjait. A Resilience and Sustainability Trust keretében létrehozott eszköz egy új finanszírozási eszköz, amely segíti az alacsony jövedelmű és sebezhető, közepes jövedelmű országokat a külső megrázkódtatásokkal szembeni ellenállóképesség kialakításában, a fenntartható növekedés biztosítása érdekében (Goretti 2022).

A kibocsátáscsökkentés kulcsfontosságú ahhoz, hogy a 2015. évi párizsi egyezményt betartsák. A megállapodás részét képezi egy cselekvési terv, amelynek célja „jóval 2°C alatt” tartani a globális felmelegedés mértékét, és amelynek alapján a felek erőfeszítéseket tesznek a felmelegedés 1,5 °C alatt tartására. A Costa Rica-i terv célja, hogy lehetővé tegye az ország számára a gazdasági növekedés folytatását az üvegházhatású gázok csökkentése mellett (UNEP 2019).

A tervezett intézkedések között szerepel az összes busz és taxi villamosenergiaival történő üzemeltetése 2050-ig a kibocsátáscsökkentés érdekében, amelyet a

2021-ben hatályba léptetett törvények is támogatna (Landy-Gyebnár 2019). A Nemzeti Meteorológiai Intézet szerint a közlekedési ágazat jelenleg a Costa Rica-i kibocsátások 40%-áért felelős, így ez lehet a legfontosabb lépés a karbonsemlegesség felé vezető úton. Az új terv további célja a tömegközlekedés fejlesztése, többek között egy elektromos vasútvonal építésével, amely összekötné San José nagyvárosi térségének 15 települését. A vonal építése várhatóan 2022-ben kezdődik (UNEP 2019).

Az ENSZ Fenntarthatósági Céljaihoz kapcsolódva (SGG) jelenleg 118 kezdeményezés zajlik az országban. Az Agenda 2030 hosszú távú tervei között szerepel többek között a gazdasági növekedés és a környezeti erőzió szétválasztása, a társadalmi szereplők (civiliek, akadémiai szektor, privátszféra) magasabb szintű integrációja, illetve az egyenlőtlenségek csökkentése. Kifejezetten a környezeti dimenzióra fókuszálnak például a következő célkitűzések: a fenntarthatóság szempontjainak beépítése a közbeszerzési döntésekbe, a hatékonyabb vízmenedzsment, a biodiverzitás védelmének fokozása (UNEP 2018).

Costa Rica az érintetlen természet, a bio világ és az autentikus élmények népszerűsítésére törekszik. A világ egyik legegységibb helyszíne, éppen ezért a Costa Rica Idegenforgalmi Intézet (ICT) fenntartható turisztikai tanúsító (CST) programot dolgozott ki azoknak a vállalatoknak, melyek külön erőfeszítéseket tesznek a mindennapi tevékenységeik során a környezetért és annak megőrzéséért.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Costa Rica rendkívüli zöld törekvései és folyamatos fejlődése még sokáig téma lesz a jövőben. Carlos Alvarado államelnök a következőket vízionálja ennek kapcsán: „Egy olyan országot látok magam előtt, ahol a mobilitást tiszta energiák biztosítják, amely technológiailag fejlett, de az emberek jóllétét tartja szem előtt, ahol biztosított a magánélet szabadsága; egy olyan ország, amelyben tiszta levegőt lehet belélegezni, amely fenntartható módon kezeli a keletkezett hulladékot és amelyben az ember kapcsolatba léphet a természettel, hogy így találjon lelki békére” (UNEP 2019).

Ezen erőfeszítéseket nagy hírű szervezetek és személyek is honorálják. Sir David Attenborough, a világ legismertebb környezetvédője és Vilmos walesi herceg, a világ legismertebb hercege 2020-ban alapítottak díjat a Föld védelmét leginkább szolgáló innovatív gyakorlatok jutalmazására. Az ötvenmillió fontos alaptól a legjobbnak tartott környezet- és természetvédelmi törekvéseket támogatják. És hogy melyik ország nyerte el első ízben a természetvédelmi és -helyreállítási kategória díját? Természetesen Costa Rica (Qubit 2021).

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A szerzők köszönettel tartoznak a Budapesti Gazdasági Egyetem (BGE) hallgatóinak (Bognár Fanni, Donnert Olimpia Emma, Szabó Janka), valamint a Budapesti Metropolitan Egyetem (METU) hallgatójának (Uherkovich Aliz) a források felkutatásában nyújtott segítségükért.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ajanlatok.utazas.hu/costa-rica (2023). *Costa Rica, a fenntartható turizmus paradicsoma*.
<https://ajanlatok.utazas.hu/costa-rica>
[Letöltve: 2023.03.15.]
- AZoCleantech (2015). *Costa Rica: Environmental Issues, Policies and Clean Technology*.
<https://www.azocleantech.com/article.aspx?ArticleID=554>
[Letöltve: 2020.08.27.]
- Bigorda, T. (2016). *Costa Rica csaknem 100% -ban megújuló energiát termel második egymást követő évben*.
<https://www.renovablesverdes.com/hu/costa-rica-produce-casi-el-100-de-energia-renovable/>
[Letöltve: 2023.03.15.]
- Braun, Y. A. et al. (2015). Up against the wall: ecotourism, development, and social justice in Costa Rica. *Journal of Global Ethics*, 11(3), 351–365.
- Briney, A. (2023). *Costa Rica földrajza*.
<https://hu.eferrit.com/costa-rica-foeldrajza/>
[Letöltve: 2023.03.05]
- Chikansplanet (2022). *Costa Rica: ahol a fenntarthatóság működik*.
https://chikansplanet.blog.hu/2022/10/14/costa_rica_ahol_a_fenntarthato-sag_mukodik
[Letöltve: 2022.10.14.]
- Goretti, M. (2022). *Costa Rica to Tackle Climate Change with New Resilience and Sustainability Facility*.
<https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/11/14/cf-costa-rica-to-tackle-climate-change-with-new-resilience-and-sustainability-facility>
[Letöltve: 2023.03.05.]
- Gyuris, F. – Szabó, P. (2023). *A világ földrajza geopolitikai szemszögből*.
<http://www.geopolitika.hu/hu/a-vilag-foldrajza-geopolitikai-szemszogbol/>
[Letöltve: 2023.03.15.]

- Hajdu T. (2015). *Tanulmányok a szubjektív jóllét és az anyagi helyzet kapcsolatáról: jövedelem, fogyasztás és egyenlőtlenség*. Doktori disszertáció. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem.
http://phd.lib.uni-corvinus.hu/888/1/Hajdu_Tamas.pdf
 [Letöltve: 2021.05.18.]
- Happy Planet Index (2016). *The Happy Planet Index 2016. A global index of sustainable wellbeing*.
<https://static1.squarespace.com/static/5735c421e321402778ee0ce9/t/57e0052d440243730fdf03f3/1474299185121/Briefing+paper+-+HPI+2016.pdf>
 [Letöltve: 2020.08.27.]
- Landy-Gyebnár M. (2019). *Costa Rica 2050-re szénkibocsátás-mentessé válik*.
<https://ng.hu/fold/2019/05/24/costa-rica-2050-re-szenkibocsatas-mentesse-valik/>
 [Letöltve: 2018.08.26.]
- News.itb.com (2023). *Pura Vida in Costa Rica is the new luxury!*
<https://news.itb.com/daily/costa-rica-d3/>
 [Letöltve: 2023.03.15.]
- Placeandsee.com (2023). *Costa Rica*.
<https://placeandsee.com/hu/wiki/costa-rica?spmch-kbj=spmprvbj1s2g6gL6q2Qp4IEGxqAPJvDj9Z>
 [Letöltve: 2023.03.05.]
- Qubit (2021). *Costa Rica nyerte el elsőként a Vilmos herceg és Sir David Attenborough által alapított zöld Nobel-díjat*.
<https://qubit.hu/2021/10/19/costa-rica-nyerte-el-elsokent-a-vilmos-herceg-es-sir-david-attenborough-altal-alapitott-zold-nobel-dijat>
 [Letöltve: 2023.03.05.]
- Sanchez, R. V. (2018). Conservation Strategies, Protected Areas, and Ecotourism in Costa Rica. *Journal of Park and Recreation Administration*, 36, 115–128.
- The Guardian (2019). *Costa Rica unveils plan to achieve zero emissions by 2050 in climate change fight*.
<https://www.theguardian.com/world/2019/feb/25/costa-rica-plan-decarbonize-2050-climate-change-fight>
 [Letöltve: 2020.08.28.]
- The World Bank (2022). *Costa Rica's Forest Conservation Pays Off*.
<https://www.worldbank.org/en/news/feature/2022/11/16/costa-rica-s-forest-conservation-pays-off>
 [Letöltve: 2023.03.05.]
- Tobias, N. (2023). *Swinging to safety: How canopy bridges may save Costa Rica's howlers*.
<https://news.mongabay.com/2023/02/swinging-to-safety-how-canopy-bridges-may-save-costa-ricas-howlers/>
 [Letöltve: 2023.03.05.]

A ZÖLD ÜZLETI GONDOLKODÁS ÉS A ZÖLD MARKETING LEHETŐSÉGEI ÉS KIHÍVÁSAI

SZERKESZTŐK:

KOVÁCS LÁSZLÓ - SZÓKE VIKTÓRIA

**A ZÖLD ÜZLETI GONDOLKODÁS
ÉS
A ZÖLD MARKETING
LEHETŐSÉGEI ÉS KIHÍVÁSAI**

SZERKESZTŐK:

KOVÁCS LÁSZLÓ – SZŐKE VIKTÓRIA

Savaria University Press

Szombathely

2023

Lektorálta:

Dr. Szőke Viktória
Dr. Ziegler Zsolt

ISBN 978-615-6489-23-4

ISSN 2631-133X

© A szerzők, 2023
Minden jog fenntartva!

A borítóképet készítette: Dr. Ható Zoltán.

A kötet megjelenését a Nemzeti Tehetség Program támogatta

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

Nemzeti
Tehetség Program

Kiadja: Savaria University Press
Szombathely

Savaria University Press